

Laidiens: 12.12.2002., Nr. 182

Ministru kabineta noteikumi Nr.526

Rīgā 2002.gada 9.decembrī (prot. Nr.55, 8.§)

Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu un strādājot augstumā

Izdoti saskaņā ar Darba aizsardzības likuma 25.panta 2. un 17.punktu

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu un strādājot augstumā, lai neradītu risku nodarbināto drošībai un veselībai, kā arī nosaka darba devēja pienākumus šo prasību īstenošanā.
2. Noteikumi attiecas uz jebkuru darbību ar darba aprīkojumu — palaišanu (iedarbināšanu), apstādināšanu, lietošanu, pārvietošanu, labošanu, pārveidošanu, tehnisko apkopi (uzturēšanu), apkalpošanu, tīrīšanu — (turpmāk — lietošana), izņemot specifiskas darbības ar darba aprīkojumu bruņotajos spēkos, policijā, ugunsdzēsības un glābšanas dienestā, kā arī citās līdzīgās jomās, ja attiecīgo specifisko darbību raksturs ir pretrunā ar darba aizsardzības vispārīgajiem principiem.
3. Par šo noteikumu ievērošanu ir atbildīgs darba devējs.
4. Šo noteikumu ievērošanu kontrolē Valsts darba inspekcija.

II. Prasības darba aprīkojumam

5. Darba aprīkojuma vadības ierīces, kuras ietekmē tā lietošanas drošību, ir skaidri saredzamas, atbilstoši marķētas, un to nozīme ir viegli saprotama.
6. Darba aprīkojuma vadības ierīces izvieto pēc iespējas ārpus bīstamās zonas (zona darba aprīkojumā vai ap to, kurā tiek apdraudēta nodarbināto drošība vai veselība), lai to lietošana neradītu papildu bīstamību. Nejauša darbība ar vadības ierīci nedrīkst radīt nekādu risku.
7. Nodarbinātais, kas lieto darba aprīkojumu (turpmāk — operators), nodrošina, lai bīstamajā zonā neatrastos cilvēki.
8. Ja šo noteikumu 7.punkta prasības nav iespējams izpildīt, darba aprīkojumam nepieciešama drošības sistēma ar skaņas un/vai gaismas signāliem, kura automātiski signalizē par tā palaišanu (iedarbināšanu), lai nodarbinātais, kurš pilnīgi vai daļēji atrodas bīstamajā zonā, varētu laikus izvairīties no riska, kas rodas, ieslēdzot vai izslēdzot darba aprīkojumu.
9. Darba aprīkojuma vadības sistēmas ir drošas. Tās izvēlas, novērtējot avāriju, kļūmju un traucējumu iespējamību paredzētajos lietošanas apstākļos.

10. Darba aprikojumu var palaist (iedarbināt) tikai ar apzinātu darbību, izmantojot šim nolūkam paredzētu vadības ierīci.

11. Šo noteikumu 10.punktā minētās prasības attiecas arī uz darba aprikojuma atkārtotu palaišanu (iedarbināšanu) pēc tā apstādināšanas vai darbības režīma (piemēram, ātruma, spiediena) maiņas. Atkārtota palaišana (iedarbināšana) un darbības režīma maiņa nedrīkst radīt risku nodarbinātajiem. Šīs prasības neattiecas uz aprikojumu, kas darbojas automātiskā režīmā.

12. Darba aprikojumam nepieciešama droša apstādināšanas ierīce pilnīgai darba aprikojuma apstādināšanai un — atkarībā no darba aprikojuma bīstamības — arī apstādināšanas ierīce bīstamo (piemēram, rotējošo, kustīgo) daļu apstādināšanai.

13. Darba aprikojuma apstādināšanas ierīce dominē salīdzinājumā ar palaišanas ierīci. Kad darba aprikojums vai tā bīstamās daļas ir apstādinātas, tiek pārtraukta enerģijas padeve darba aprikojumam.

14. Atkarībā no darba aprikojuma bīstamības un normālā apstāšanās laika to apriko ar avārijas apstādināšanas ierīci.

15. Darba aprikojumu, kurš ir bīstams krītošu objektu vai izvīrījumu dēļ, apriko ar piemērotām drošības ierīcēm.

16. Darba aprikojumu, kurš ir bīstams gāzu, tvaiku, šķidrumu vai putekļu izdalīšanās dēļ, apriko ar piemērotām uztvērējierīcēm un/vai uzsūkšanas ierīcēm attiecīgā riska avota tuvumā.

17. Darba aprikojumu un tā daļas nostiprina ar speciālām skavām vai citiem līdzekļiem, ja tas nepieciešams nodarbināto drošībai un veselībai.

18. Ja darba aprikojuma kustīgās daļas rada risku nodarbinātā drošībai un veselībai, nepieciešami speciāli norobežojumi vai aizsargierīces, kas nepieļauj nodarbināto nokļūšanu bīstamajā zonā un atbilst šādām prasībām:

18.1. to konstrukcija ir stabila, lai tos nevarētu viegli noņemt vai padarīt neefektīvus;

18.2. tie ir izturīgi, un paši nerada papildu bīstamību;

18.3. tie ir izvietoti pietiekamā attālumā no bīstamās zonas;

18.4. tie neierobežo redzamību darba aprikojuma darbības zonā;

18.5. tie netraucē veikt darba aprikojuma remontu un tehnisko apkopi (uzturēšanu). Ja iespējams, remonta un tehniskās apkopes (uzturēšanas) laikā norobežojumus vai aizsargierīces nenoņem.

19. Darba vai tehniskās apkopes zonu darba aprikojumā vai zonu ap to apgaismo atbilstoši darba raksturam.

20. Ja iespējama darba aprikojuma daļu salūšana vai sadalīšanās gabalos, radot risku nodarbināto drošībai un veselībai, darba aprikojumam nepieciešamas speciālas aizsargierīces (piemēram, režģi, sieti).

21. Ja darba procesā darba aprikojums vai atsevišķas tā daļas sakarst vai atdziest līdz temperatūrai, kas rada risku nodarbināto drošībai un veselībai, tās izolē vai norobežo.

22. Darba aprikojuma brīdinājuma (signalizācijas) ietaises ir skaidri saredzamas un uztveramas, to nozīme ir viegli saprotama un nepārprotama.

23. Darba aprikojums ir atbilstoši marķēts un apzīmēts ar brīdinājuma uzrakstiem un brīdinājuma zīmēm. Brīdinājuma zīmes un uzraksti uz darba aprikojuma ir pietiekami informatīvi, viegli uztverami un saprotami.

24. Darba aprikojuma tehnisko apkopi (uzturēšanu) veic tad, kad aprikojums ir izslēgts un atvienots no enerģijas avota. Ja aprikojumu nevar izslēgt, tehnisko apkopi (uzturēšanu) veic ārpus bīstamās zonas vai ievērojot speciālus aizsardzības pasākumus.
25. Datus par mašīnu, aparātu un iekārtu tehnisko apkopi dokumentē darba devēja norīkoti nodarbinātie. Ja nepieciešams, tehniskās apkopes datus uzrāda Valsts darba inspekcijai.
26. Darba aprikojumu drīkst lietot tikai tam paredzētajos apstākļos un paredzētajām operācijām.
27. Darba aprikojumam nepieciešamas labi saredzamas un viegli sasniedzamas enerģijas padeves izslēgšanas ierīces. Darba aprikojuma izolēšana vai atvienošana no enerģijas avota, kā arī atkārtota pievienošana enerģijas avotam nedrīkst radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai.
28. Nodarbinātajiem nodrošina drošu piekļušanu darba aprikojumam, kā arī drošu uzturēšanos visās ražošanas, montāžas un tehniskās apkopes (uzturēšanas) zonās.
29. Darba aprikojumu, ar kuru vai kurā tiek ražotas, izmantotas vai uzkrātas ķīmiskās vielas, ķīmiskie produkti vai citi uzliesmojoši un degoši produkti (materiāli), tai skaitā ražošanas atkritumi, nodrošina pret darba aprikojuma vai attiecīgo vielu vai produktu sprādziena risku.
30. Darba aprikojums ir ugunsdrošs un nodrošināts pret pārkaršanu, kā arī aprīkots tā, lai aizsargātu nodarbinātos pret risku, kas rodas, izdalot darba vidē gāzes, šķidrumus, tvaikus, putekļus vai citas vielas, kas ar to vai tajā tiek ražotas, izmantotas vai uzkrātas.
31. Nodarbinātajiem nav tiešas vai netiešas saskares ar tām darba aprikojuma daļām, kuras var radīt elektriskas dabas risku.
32. Darba aprikojumu uzstāda, izvieto un lieto tā, lai līdz minimumam samazinātu risku operatora un citu nodarbināto drošībai un veselībai (piemēram, darba aprikojuma kustīgās daļas un fiksētās vai kustīgās daļas ir pietiekamā attālumā), kā arī nodrošina enerģijas un izmantoto vai ražoto vielu vai produktu, tai skaitā ražošanas atkritumu, drošu piegādi un pārvietošanu.
33. Darba aprikojumu montē vai demontē drošos apstākļos, ievērojot visas ražotāja norādītās instrukcijas.
34. Darba aprikojumu, kurā var iespert zibens, speciāli aizsargā pret tā iedarbību, iezemējot vai nodrošinot ar citām aizsargierīcēm.

III. Papildu prasības mobilam darba aprikojumam

35. Šīs nodaļas prasības attiecas uz mobilo darba aprikojumu, arī pašgājējiem (turpmāk — iekārta), kas var radīt risku iekārtas kustības dēļ.
36. Iekārtu, uz kuras atrodas nodarbinātie, aprīko tā, lai pārvietojoties tā neradītu nodarbinātajiem risku saskarties vai tikt saspiesti ar iekārtas daļām (piemēram, riteniem, kāpurķēžu mehānismiem).
37. Iekārtu aprīko vai pielāgo tā, lai sakabe starp iekārtu un tās palīgierīcēm un/vai priekšmetiem, kas tiek vilkti, neieķīlētos (nebloķētos). Ja šīs prasības nav iespējams pilnībā izpildīt, veic attiecīgus pasākumus, lai novērstu risku nodarbināto drošībai un veselībai.
38. Energopiedziņas mehānismus starp iekārtas mobilajām daļām nostiprina un aizsargā no smiltīm, netīrumiem un mehāniskiem bojājumiem.

39. Iekārta, uz kuras atrodas nodarbinātie, ir konstruēta tā, lai nepieļautu tās apgāšanos, vai arī to aprīko ar:

39.1. drošības konstrukciju, kas neļauj iekārtai saskrāpēties vairāk par vienu ceturtdaļu;

39.2. konstrukciju, kas nodrošina pietiekami lielu brīvu zonu ap nodarbinātajiem, ja sasvērē ir lielāka par vienu ceturtdaļu;

39.3. citu līdzvērtīgu ierīci.

40. Ja iekārtas apgāšanās risku nav iespējams pilnībā novērst, iekārtu aprīko ar drošības konstrukciju, kas novērš risku nodarbinātajam tikt saspiestam. Šī drošības konstrukcija var būt iekārtas sastāvdaļa.

41. Ja iekārtu darbu izpildes laikā stabilizē vai iekārta konstruēta tā, lai nepieļautu tās apgāšanos, drošības konstrukcija nav nepieciešama.

42. Ja iespējama smaguma celšanai paredzētas iekārtas — autoiekrāvēja — sasvēršanās darba procesā, iekārtu attiecīgi pielāgo vai aprīko ar:

42.1. vadītāja kabīni;

42.2. konstrukciju, kas nepieļauj iekārtas sasvēršanos;

42.3. konstrukciju, kas, platformai sasveroties, nodrošina uz iekārtas esošajam nodarbinātajam pietiekami lielu attālumu starp zemi un iekārtas daļām;

42.4. aizsargkonstrukciju, kas novērš vadītāja sēdekli esošā nodarbinātā saspiešanu ar platformas daļām.

43. Lai pašgājējas iekārtas lietošana neradītu risku nodarbinātā drošībai un veselībai, ievēro šādus nosacījumus:

43.1. iekārtu aprīko tā, lai novērstu tās neatļautu palaišanu (iedarbinašanu);

43.2. ja vienlaikus uz sliekšņiem pārvietojas vairākas pašgājējas iekārtas, veic drošības pasākumus, lai samazinātu iespējamās sadursmes sekas;

43.3. iekārtu aprīko ar bremzēšanas un apstādināšanas ierīci, ja nepieciešams, arī ar avārijas ierīci ar automātisku sistēmu, kas apstādina iekārtu, ja bojāta galvenā bremzēšanas un apstādināšanas ierīce;

43.4. ja vadītāja tiešais redzeslauks nav pietiekams drošai darbu veikšanai, ierīko piemērotas palīgierīces (spoguļus vai citas optiskas vai elektroniskas ierīces) redzamības uzlabošanai;

43.5. ja iekārtu lieto naktī vai tumšās vietās, ierīko pietiekamu, darba raksturam atbilstošu apgaismojumu;

43.6. ja iekārta vai tās pārvietotās kravas ir ugunsdrošas, iekārtas lietošanas vietas tuvumā novieto piemērotas ugunsdzēsības ierīces. Ja to nav iespējams nodrošināt, iekārtas apgādā ar ugunsdzēsības ierīcēm;

43.7. tālvadības iekārtas, izbraucot ārpus vadības zonas, apstājas automātiski;

43.8. tālvadības iekārtas aprīko tā, lai, veicot darbus, tiktu novērsts trieciena vai sadursmes risks. Šis nosacījums neattiecas uz tālvadības iekārtām, kuras jau aprīkotas ar atbilstošām aizsargierīcēm sadursmes riska novēršanai.

44. Pašgājējas iekārtas atļauts vadīt tikai attiecīgi apmācītiem nodarbinātajiem.

45. Nodarbinātie ievēro darba devēja izstrādātos kustības drošības noteikumus pašgājējām iekārtām, kuras pārvietojas darba zonā.

46. Nodarbinātie nedrīkst atrasties zonā, kurā lieto pašgājējas iekārtas. Ja bez viņu klātbūtnes darbu veikt nav iespējams, nepieciešami attiecīgi pasākumi, lai pašgājējas iekārtas neradītu risku nodarbināto drošībai un veselībai.

47. Pārvadāt nodarbinātos uz mehāniski darbināmām iekārtām drīkst tikai tad, ja iekārta ir speciāli aprīkota. Iekārtas kustības ātrumu regulē atbilstoši veicamajam darbam.

48. Iekārtas ar iekšdedzes dzinēju drīkst darbināt un lietot tikai tur, kur var nodrošināt pietiekamu gaisa daudzumu vai gaisa apmaiņu, lai izplūdes gāzes neradītu risku nodarbināto drošībai un veselībai.

IV. Papildu prasības darba aprīkojumam, kas paredzēts smaguma celšanai

49. Šīs nodaļas prasības attiecas uz darba aprīkojumu, kas paredzēts smaguma celšanai (turpmāk — celšanas iekārta).

50. Ja celšanas iekārta ir uzstādīta pastāvīgi, tās stiprību un stabilitāti lietošanas laikā nodrošina, ņemot vērā paceļamās kravas lielumu un slodzi uz konstrukciju montāžas vai stiprinājuma punktiem.

51. Uz celšanas iekārtas mehānismiem skaidri norāda mehānisma nominālo celjspēju un, ja nepieciešams, tabulu ar katras mehānisma konfigurācijas celjspēju.

52. Uz celšanas iekārtas palīgierīcēm nepārprotami norāda raksturlielumus drošai palīgierīču lietošanai.

53. Ja celšanas iekārta nav paredzēta cilvēku celšanai, uz iekārtas ir skaidra norāde par šo aizliegumu.

54. Pastāvīgi uzstādāmu celšanas iekārtu uzstāda tā, lai samazinātu risku, ka krava varētu:

54.1. uzkrīst nodarbinātajiem vai aizķert viņus;

54.2. bīstami slidēt vai brīvi krist;

54.3. tikt netīši atlaista.

55. Cilvēkus drīkst celt tikai ar šīm mērķim paredzētām celšanas iekārtām un to palīgierīcēm. Izņēmuma gadījumā viņus drīkst celt arī ar iekārtām, kuras ir pielāgotas cilvēku pacelšanai un nerada risku viņu drošībai un veselībai.

56. Ja celšanas iekārta paredzēta nodarbināto celšanai un pārvietošanai, tā atbilst šādām prasībām:

56.1. iekārta ir aprīkota ar drošības ierīci, kas neļauj pacēlājgrozam krist. Ja augstuma vai darba vietas īpatnību dēļ to nevar nodrošināt, nepieciešama speciāla virve un drošības josta, ko pārbauda katru dienu, lai novērstu nodarbinātā krišanu no augstuma;

56.2. novērsta iespēja nodarbinātajam izkrist no pacēlājgroza;

56.3. novērsta nodarbinātā saspiešana, iesprostošana vai iesprūšana, īpaši, ja iespējama netīša saskare ar priekšmetiem;

56.4. nodrošināta nodarbinātā atbrīvošana no pacēlājgroza, ja noticis nelaimes gadījums.

57. Ja celšanas iekārta ir mobila vai demontējama, nodrošina iekārtas stabilitāti lietošanas laikā visos paredzamajos darba apstākļos, ņemot vērā pamatnes īpatnības.

58. Ceļot nodarbinātos ar celšanas iekārtu, ievēro šādas prasības:

58.1. visā darba veikšanas laikā operators atrodas pie vadības pults;

58.2. nodarbinātie, kuri tiek celti, ir apgādāti ar kvalitatīviem saziņas līdzekļiem;

58.3. ja rodas bīstama situācija, nodarbinātajiem tiek nodrošināti droši evakuācijas līdzekļi.